

Kohtuasi C-292/23

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

3. mai 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Juzgado Central de Instrucción n.º 6 de Madrid (üleriigiline eeluurimiskohus nr 6 Madridis, Hispaania)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

26. aprill 2023

Süüdistaja:

Euroopa Prokuratuur

Kahtlustatavad:

I.R.O.

F.J.L.R.

Põhikohtuasja ese

Euroopa Prokuratuur – Tõhus õiguskaitsevahend – Õigus kõigi tagatistega menetlusele – Kohtulik kontroll – Tunnistaja ütlus – Kaitseõigused

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Eelotsusetaotlus tõlgenduse saamiseks – ELTL artikkel 267 – Riigisisese õigusnormi kooskõla määrusega (EL) 2017/1939 – Artikli 42 lõige 1 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikli 6, 47 ja 48 – Tõhus õiguskaitsevahend – Õigus kõigi tagatistega menetlusele – Kohtulik kontroll – Direktiiv 2016/343 – Artikkel 7 – Euroopa Liidu toimimise leping – Artikli 86 lõige 3 – Euroopa Liidu leping – Artikkel 2 ja artikli 19 lõike 2 teine lõik – Võrdväarsuse põhimõte

Eelotsuse küsimused

1. Kas määruse 2017/1939 artikli 42 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugune riigisisene õigusnorm nagu 1. juuli 2021. aasta konstitutsioonilise seaduse 9/2021 artikkel 90, mis välistab kohtuliku kontrolli alt Euroopa Prokuratuuri menetlustoimingu, mis tekitab õiguslikke tagajärgi kolmandatele isikutele (välja toodud tähenduses), nagu Euroopa delegaatprokuröri otsus 2. veebruari 2023. aasta määruses, millega kutsutakse tunnistajaid ütlusi andma?

2. Kas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikleid 6 ja 48 ja direktiivi (EL) 2016/343 artiklit 7 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus niisugune riigisisene õigusnorm nagu 1. juuli 2021. aasta konstitutsioonilise seaduse 9/2021 artikkel 90, koostoimes artikli 42 lõigetega 1 ja 3 ning artikliga 43, mis välistab kohtuliku kontrolli alt Euroopa Prokuratuuri menetlustoimingu, mis tekitab õiguslikke tagajärgi kolmandatele isikutele, nagu Euroopa delegaatprokuröri otsus kutsuda tunnistajaid ütlusi andma, millest tuleneb mõistlik eeldus uuritavates süütegudes osalemise kohta?

3. Kas ELL artikli 19 lõike 1 esimest lõiku ja ELTL artikli 86 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus niisugune kohtuliku kontrolli kord nagu on ette nähtud konstitutsioonilise seaduse 9/2021 artiklites 90 ja 91 seoses Euroopa delegaatprokuröride aktidega, mis on tehtud konstitutsioonilise seaduse 9/2021 artikli 42 lõike 1 ja artikli 43 kohaldamisalas, mis välistavad kohtuliku kontrolli alt Euroopa delegaatprokuröri tema uurimispädevuse teostamise raames tehtud toiming, ja millel puudub võrdväärne seos riigisiseste menetlusnormidega, mis käsitlevad eeluurimiskohtuniku tema uurimispädevuse teostamise raames tehtud otsuste vaidlustamist?

4. Kas ELL artiklit 2, milles on sätestatud õigusriigile omased väärtused, millel liit rajaneb, koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 tunnustatud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ja kõikide tagatistega menetlusele ning ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ette nähtud tulemuslikkuse põhimõttega, tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus Euroopa delegaatprokuröride aktide kohtuliku kontrolli kord, milles on nende aktide vaidlustamise võimalused piiratud niisuguse juhtumite ammendava loeteluga nagu see, mis on ette nähtud konstitutsioonilise seaduse 9/2021 artiklites 90 ja 91?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Liidu lepingu artikli 2 ja 4 ning artikli 19 lõike 1 teine lõik.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 6, 47, 48, 51 ja 52.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 86 lõige 3, artikli 325 lõige 1 ja artikli 324 lõige 4.

Määruse 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (edaspidi „määrus 2017/1939“), artikli 42 lõiked 1 ja 2.

9. märtsi 2016. aasta direktiivi 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul, artikkel 7.

15. mai 1986. aasta kohtuotsus Johnston (222/84, EU:C:1986:206).

Euroopa Kohtu 18. oktoobri 1990. aasta kohtuotsus Dzodzi (C-297/88 ja C-197/89, EU:C:1990:360).

Euroopa Kohtu 19. novembri 1991. aasta kohtuotsus Francovich jt (C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428).

Euroopa Kohtu 25. juuli 2008. aasta kohtuotsus Metock jt (C-127/08, EU:C:2008:449).

Euroopa Kohtu 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105).

Euroopa Kohtu 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107).

Euroopa Kohtu 16. mai 2017. aasta kohtuotsus Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373).

Euroopa Kohtu 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117).

Viidatud riigisisised õigusnormid

1. juuli 2021. aasta konstitutsioonilise seaduse 9/2021, millega rakendatakse nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määrust (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (edaspidi „konstitutsiooniline seadus 9/2021“), artikli 42 lõiked 1 ja 3, ning artiklid 90 ja 91 (Ley Orgánica 9/2021, de 1 de julio, de aplicación del Reglamento (UE) 2017/1939 del Consejo, de 12 de octubre de 2017, por el que se establece una cooperación reforzada para la creación de la Fiscalía Europea).

Kriminaalmenetluse seaduse (Ley de Enjuiciamiento Criminal) artiklid 410, 420, 433 ja 311 ning artikli 766 lõige 1.

Põhikohtuasja asjaolude lühikokkuvõte

- 1 I.R.O. ja F.J.L.R. kui IMDEA Materiales'i juhtide suhtes viib Euroopa Prokuratuur Euroopa delegaatprokuröride juhtimisel läbi uurimist seoses pettusega, mis puudutab toetuste saamist, ja dokumentide võltsimisega.
- 2 Y.C. ja I.M.B. said samuti uurimise all olevalt ettevõtjalt IMDEA Materiales rahasummasid, mida väidetavalt rahastati Euroopa Liidu vahenditest ja mis ei tundu olevat piisavalt põhjendatud.
- 3 Juzgado Central de Instrucción n.º 6 de Madrid (üleriigiline eeluurimiskohus nr 6 Madridis, Hispaania) tegutseb kui Juez de Garantías (poolte õiguste tagamise eest vastutav kohus). Käesolevas menetluses kutsus Euroopa delegaatprokurör 2. veebruari 2023. aasta määrusega Y.C. ja I.M.B. tunnistajatena ütlusi andma.
- 4 I.R.O. ja F.J.L.R.-i esindaja menetluses vaidlustas 2. veebruari 2023. aasta määruse Juez de Garantíases (poolte õiguste tagamise eest vastutav kohus) seoses Y.C. kutsumisega tunnistusi andma.
- 5 Konstitutsioonilises seaduses 9/2021 on märgitud, et Euroopa delegaatprokuröride määruste peale saab Juez de Garantíasele (poolte õiguste tagamise eest vastutav kohus) määruskaebuse esitada üksnes sõnaselgelt sätestatud juhtudel. Määrus, millega isik kutsutakse tunnistajana ütlusi andma, nende juhtumite hulka ei kuulu. Sel alusel kahtlevad Euroopa delegaatprokurörid, kas I.R.O. ja F.J.L.R.-i esitatud määruskaebust saab lahendada.
- 6 Samas, kui seda menetlust ei viiks läbi Euroopa Prokuratuur koos sellega kaasnevate menetluslike iseärasustega, vaid uurimiskohtunik, siis ei oleks kahtlust, et riigisisese õiguse kohaselt võiksid kahtlustatavad Y.C. ja I.M.B. tunnistajana ütluste andmise vaidlustada.
- 7 Seda arvestades peatas eelotsusetaotluse esitanud Juez de Garantías (poolte õiguste tagamise eest vastutav kohus) menetluse, et esitada Euroopa Kohtule eespool tsiteeritud eelotsuse küsimused.

Põhikohtuasja poolte peamised väited

- 8 Kahtlustatavaid kaitsev advokaat on vastu Y.C. tunnistajana ülekuulamisele.
- 9 Euroopa delegaatprokurörid leiavad, et nende käsutuses olevaid tõendeid arvestades tuleks Y.C. ja I.M.B. üle kuulata tunnistajatena, mitte kahtlustatavatena. Lisaks sellele on Euroopa delegaatprokuröride sõnul asjaomaste isikute põhiõigused tagatud konstitutsioonilise seaduse 9/2021 artiklis 29 sätestatud võimalusega esitada erikaebus toimingu tühistamiseks.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 10 Vastavalt konstitutsioonilisele seadusele 9/2021 on määruse 2017/1939 kohaselt vaidlustatavad üksnes need Euroopa delegaatprokuröride määrused, milleks see sama seadus näeb sõnaselgelt sellise võimaluse ette. Euroopa delegaatprokuröride 2. veebruari 2023. aasta määrus, millega kutsutakse Y.C. ja I.M.B. tunnistajatena ütlusi andma, nende hulka ei kuulu. Samas on määruse 2017/1939 artiklis 42 nähtud ette, et Euroopa Prokuratuuri menetlustoimingute suhtes, mille eesmärk on tekitada õiguslikke tagajärgi kolmandatele isikutele, kohaldatakse pädevate riigisiseste kohtute kontrolli.
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tekitab 2. veebruari 2023. aasta määrus õiguslikke tagajärgi kolmandatele isikutele ja käesolevas asjas tunnistajana ütlusi andma kutsutud isikutele ja kahtlustatavatele.
- 12 Esimeste, Y.C. ja I.M.B. puhul tekitab 2. veebruari 2023. aasta kutse tagajärgi nende õigusele vabadusele ja liikumisvabadusele, kuna kutsega tunnistajana ütlusi anda kaasneb kohustus kohale ilmuda, mille rikkumine võib kaasa tuua kutsutud isiku vahistamise ja isegi süüdistuse õigusemõistmise takistamises.
- 13 Y.C ja I.M.B. tunnistajaks kutsumine mõjutab ka nende kaitseõigusi, kuna riigisisese õiguse kohaselt ei abista tunnistajaid advokaat, nad on kohustatud andma ütlusi selle kohta, mida nad teavad, ja olema oma ütlustes tõesed. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et käesolevas asjas võib mõistlikult eeldada, et nende endi tunnistustest võib ilmnedä Y.C ja I.M.B. osalus uuritavates asjaoludes, mistõttu oleks kasulik, et neid kutsutaks välja seisundis, mis lubab neil kasutada enda valitud advokaadi abi. Ütluste andmine ilma advokaadi abita ja kohustus rääkida tõtt rikuks nimelt Y.C ja I.M.B kaitseõigusi juhul – mis ei ole vähetõenäoline –, et nad hiljem tunnistatakse selles menetluses kahtlustatavateks asjaolude tõttu, mille kohta nad ütlusi andsid.
- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib lisaks, et võimalus esitada erikaebus menetlustoimingute tühistamiseks ei taga piisavalt tunnistaja või kahtlustatava põhiõigusi ja seda ei saa kasutada Euroopa Prokuratuuri menetluses menetlustoimingute vaidlustamiseks tavalise vahendina.
- 15 Kahtlustatavate osas mõjutab Y.C. ja I.M.B. tunnistajatena ülekuulamine nende õigust põhjendamatu viivitusega menetlusele, kuna Y.C. on samas menetluses juba tunnistajana ütlusi andnud. Lisaks võivad Y.C. ja I.M.B. ütlused anda Euroopa delegaatprokuröridele võimaluse saada kahtlustatavaid süüstavaid tõendeid, mis samuti mõjutaks nende menetlusõigusi.
- 16 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul raskendab riigisisene õigusnorm, mis piirab Juez de garantíase (poolte õiguste tagamise eest vastutav kohus) õigust kontrollida Euroopa Prokuratuuri akte, võrreldes määruse 2017/1939 sätetega, kaitseõiguste ja tõhusa õiguskaitsevahendi kasutamist, mis on õigusriigi põhiväärtused, millel liit rajaneb.

- 17 Pealegi asjaolu, et riigisisene õigus ei võimalda esitada määruse 2017/1939 artikli 42 lõikes 2 ette nähtud kaebust maksupettuste ja maksudest kõrvalehoidumise vastu võitlemise menetluses liidus, takistab Euroopa finantshuvide kaitset.
- 18 Eeltoodut arvestades on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas riigisiselised õigusnormid, mis käsitlevad Euroopa Prokuratuuri menetlustoimingute vaidlustamist, võivad olla piiravamad kui need, mis on sätestatud määruses 2017/1939 ja need, mis käsitlevad riigisiseste organite samaväärsete toimingute vaidlustamist, ehk teisisõnu Hispaania kohtusüsteemi puhul eluurimiskohtuniku toimingud.

TÖÖDOKUMENT